

ALKOGOLIZMNI RIVOJLANISHIDA UMUMIY MUHITNING TA'SIRI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14948293>

Qayimov Mirzohid Normurotovich

*Qarshi Davlat Universiteti Tibbiyot kafedrasi
Davolash va Pediatriya ishi yo'nalishi assistenti*

Xalilov Hikmatulla Dilshod o'g'li

*Toshkent tibbiyot akademiyasi
Normal va patologik fiziologiya kafedrasi assistenti*

Annotatsiya

Ko'pgina tadqiqotlar umumiy genetik zaiflikka qaratilgan; spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishining oilaviy tarixi genetik zaiflik sifatida spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishining rivojlanishi uchun muhim xavf omilidir. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishida umumiy muhitni o'rgangan juda kam tadqiqotlar. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish kasalliklariga umumiy atrof-muhit ta'sirini keng o'rganishga ehtiyoj bor.

Kalit so'zlar

Alkogolizm, muhit, psixoaktiv, qaramlik, oila, atrof-muhit, stress.

Tadqiqot maqsadi: Alkogolizmni rivojlanishida umumiy muhitning ta'siri masalalarini qamrab oluvchi zamonaviy ilmiy adabiyot manbalarini tahliliy ko'rib chiqish.

Materiallar va uslublar. Ushbu mavzu bo'yicha 26 ta adabiyot manbalari tahlili o'tkazildi.

Natijalar(adabiyotlar taxlii): Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish kasallik va nogironlikning uchinchi asosiy sababidir. Nisbatan yosh travmatik oqibatlariga hissa qo'shadi, natijada ko'p yillar davomida o'limga va nogironlikka olib keladi. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish bilan bog'liq bo'lgan kasallik va shikastlanishlar global yuki taxminan 4,5% ni tashkil qiladi. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish jigar sirrozi, epilepsiya, yo'l-transport hodisalari, zo'ravonlik va bir qator saraton kasalliklarining 20-50 foizini keltirib chiqaradi. Global miqyosda barcha global o'limlarning 3,8% spirtli ichimliklar, erkaklar uchun 6,2% va ayollar uchun 1,1% (JSST, 2014) bilan bog'liq .

Hindistonda kattalar erkaklarning deyarli (uchdan biri) 30-35% va kattalar ayollarning 5% doimiy spirtli ichimliklarni iste'mol qiladilar (Gururaj va boshq., 2011). Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish erkaklarda ayollarga (27,3%), ayollarga (1,6%), bolalarga (1,3%) nisbatan ancha yuqori. Umumiy populyatsiyada (10-75

yosh) spirtli ichimliklarni iste'mol qilishning qaramlik shaklining tarqalishi 2,7% ni tashkil qiladi (Ambekar va boshq., 2019). Hindistonda spirtli ichimliklarni iste'mol qilishda sezilarli gender farqi mavjud, bu erda erkaklar 9,1% ni, ayollar esa 0,5% ni tashkil qiladi (Gururaj, 2016). Muhit spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishining rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xavf omillari: Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish alkogolizm oilaviy spirtli ichimliklarni iste'mol qilish kasalliklariga genetik va ekologik hissa qo'shish uchun muhim omili hisoblanadi (JSST, 2014). Genetik xavf omillari spirtli ichimliklarga qaramlikning sezilarli o'zgarishini hisobga oladi. Ko'p genlar spirtli ichimliklarni iste'mol qilish boshlanishiga, metabolizmiga va mustahkamlovchi xususiyatlariga turli yo'llar bilan ta'sir qiladi, bu esa alkogolning psixoaktiv qaramlik hosil qiluvchi xususiyatlariga, ayniqsa, bir nechta zaif guruhlar va shaxslarga moyil bo'lishiga yordam beradi. Spirtli ichimliklarga qaramlik - bu genetik va atrof-muhit omillari ta'sir qiladigan murakkab kasallik. Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish alkogolizm taxminan 50% irsiy hisoblanadi. Tadqiqotlar, shuningdek, atrof-muhit omillari ham hissa qo'shishini ko'rsatadigan oddiy umumiy ekologik ta'sirlardan dalillarni bor (Verhulst va boshq., 2015).

Ota-onalarning spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishi bolalik davridagi oilaviy vaziyatga salbiy ta'sir qiladi. Ota-onalarning ko'p ichishlari oila faoliyatiga, ota-ona-bola munosabatlariga va ota-onalikga ta'sir qiladi, bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi. Jinsiy zo'ravonlik, jismoniy zo'ravonlik va e'tiborsizlikni o'z ichiga olgan bolalarga yomon munosabatda bo'lish, bolalik psixopatologiyasiga va keyinchalik ichish muammosiga olib kelishi mumkin.

Asosiy xavf omillari - bu shaxsni ruhiy va giyohvand moddalarni iste'mol qilish buzilishini rivojlanish xavfiga qo'yadigan munosabat, e'tiqod yoki atrof-muhit sharoitlari. Xavf omillari shaxsiy, oilaviy va jamoaviy xavf omillarini o'z ichiga olishi mumkin. Shaxsiy xavf omillari orasida ichki va tashqi nazorat o'chog'i bilan bog'liq temperament, zaif o'z-o'zini nazorat qilish, salbiy emotsionallik, darhol qoniqish va jismoniy faollik darajasi.

Ekologik xavflar cheklangan resurslar, past ijtimoiy-iqtisodiy maqom, bilim, ko'nikma va yordam olish uchun zarur bo'lgan dasturlarni o'z ichiga oladi. Bularga ota-onalar va aka-ukalarning giyohvand moddalarni iste'mol qilishlari, bolalarni noto'g'ri tarbiyalash va ijtimoiylashtirish amaliyotlari, samarasiz ota-onalar nazorati, ota-onalarning intizomli ko'nikmalari, ota-onalar va bolalarning salbiy munosabatlari, oiladagi nizolar, nikohdagi kelishmovchiliklar, uydagi zo'ravonlik, salbiy tajribalar va e'tiborsizlik, oiladagi tartibsizlik va oilaning ijtimoiy izolyatsiyasi (Kumpfer, 20).

Umumiy muhit bir oilada tarbiyalangan shaxslarga tanish bo'lgan, oila ichidagi tanishlarni keltirib chiqaradigan tajribalarga taalluqlidir. Xulq-atvorning genetik egizaklarini o'rganish xatti-harakatlarning o'zgarishini genetik va atrof-muhit ta'siriga ajratadi. Atrof-muhit ta'sirini umumiy muhitlarga va umumiy bo'lmagan muhitlarga bo'lish mumkin, agar xatti-harakatlar genetiklari birodarlarni bir-biriga o'xshash qiladigan umumiy muhitlarning ta'sirini tushuntiradi. Atrof-muhitning umumiy ta'siriga misollar bir uyda o'sish, umumiy ota-ona qoidalari va tarbiyasi, umumiy oilaviy tajriba, bir xil maktab va jamoa va ikkala aka-uka bilan tanish bo'lgan tengdoshlarni o'z ichiga olishi mumkin. Bolalar va o'smirlar o'rtasida olib borilgan tadqiqotlar atrof-muhitning umumiy ta'sirining yanada izchil dalillarini topdi, chunki bolalar hali ham uyda birga yashayotganlarida kutish mumkin. Umumiy muhit bolalarda xulq-atvor muammolari va huquqbuzarliklarga va bolalikdagi IQga muhim ta'sir ko'rsatadi.

Atrof-muhitning umumiy ta'siri ota-onalar va mahalla, maktab va jamiyat ta'siridan iborat bo'lishi mumkin. Aksariyat odamlar jamiyat, maktab va sinfni baham ko'radilar. Shunday qilib, shunga o'xshash muhit komponentini oila va maktab/mahalla muhitiga ajratish mumkin. Erta boshlangan chekish va spirtli ichimliklarni iste'mol qilish ham nazorat-egizaklar, ham nazorat-nazorat diyadalari uchun muhim korrelyatsiya edi. Umumiy muhit oilaviy bo'lmagan muhitlar - maktablar, mahallalar va jamoalarning ushbu xatti-harakatlarga katta hissa qo'shishini ko'rsatadi.

Bir qator tadqiqotlar fenotipik nuqtai nazardan o'smirlik va bolalik davrida moddaning boshlanishi, ishlatilishi va boshqa tashqi xatti-harakatlari uchun ekologik xavflarni o'rganib chiqdi. Eng izchil topilma - boshlang'ichda tengdosh guruhlarning ta'siri. Biroq, so'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tengdoshlarning sababiy ta'siri ortiqcha baholanishi mumkin va assortimentli do'stlik. Ota-onalar bilan bog'lanishning past darajasi va ota-ona nazoratining pastligi kabi ba'zi oilaviy muhitlar tashabbusni bashorat qiladi, faol ota-onalar va ota-onalarning aniq muloqotlari foydalanishni rad etadi va boshlash ehtimolini kamaytiradi.

Biroq, ozgina xulq-atvor genetik tadqiqotlari moddalardan foydalanish bo'yicha umumiy atrof-muhit tafovuti manbalarini aniqladi. Ushbu jihatni o'ziga xos xususiyatlarga bo'lish genetik xulq-atvorni tadqiq qilish uchun muhim ahamiyatga ega va ko'pincha irsiy fenotipni hisobga olish uchun o'ziga xos genlar tekshirilganda amalga oshiriladi.

Bir tanqidiy tadqiqot shuni ko'rsatdiki, erta moddalarni iste'mol qilishda shunga o'xshash atrof-muhit tafovutining 77% tengdoshlarning deviatsiyasi va ota-ona-bola munosabatlari muammolari deb hisoblanadi.

Giyohvand moddalarni noqonuniy iste'mol qilishning umumiy ekologik ta'sirining katta qismini oilaviy omillar tashkil etdi. Umumiy muhitning kattalar uchun giyohvand moddalarni iste'mol qilishiga ta'siri muhim bo'lsa-da, ota-onalarning nuqtai nazariga qo'shgan hissasi yoshni hisobga olgan holda o'rtacha va ahamiyatsiz edi. Bu, ehtimol, aka-uka opa-singillar har doim ham bir xil ota-ona xatti-harakatlarini ko'rmasligi yoki ota-onaning munosabati turli avlodlarda bir xil tarzda namoyon bo'lmasligini aks ettirishi mumkin.

Temperament: Yangilikka intilish ko'proq alkogol, nasha va kokain bilan bog'liq edi. Zarardan qochish va benzodiazepinni qo'llash o'zaro bog'liqdir. Bunday xususiyatlarga ega bo'lgan nasha, benzodiazepin, kokainga qaram va gallyutsinogen foydalanuvchilarida abstinentslik pastroq edi. Temperamentda siklotimik ko'rsatkichlar spirtli ichimliklarni suiiste'mol qilish va spirtli ichimliklarga qaramlikning boshlanishi yoshiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatdi. Diqqat etishmasligi giperaktivligi buzilishidagi farqning 61% va giyohvand moddalarni suiiste'mol qilishdagi 28% qo'shimcha genetik sabab deb ataladi. Umumiy atrof-muhit omillari ODDdagi farqning 34% ni tashkil etdi. Qiyin temperamentning genetik sabablari maktabgacha yoshdagi va moddalarni iste'mol qilish kasalliklari bilan juda bog'liq edi. Birgalikda oilaviy omillar nazoratga qarshilikning temperamental xususiyatini hisobga olgan.

Spirtli ichimliklarni iste'mol qilish xavfini qanday kamaytirish mumkin

Oilaviy tadqiqotlar moddalarni iste'mol qilish kasalliklarini meros qilib olishda muhim genetik va ekologik komponentlarni topdi va genetikadagi zamonaviy yutuqlar ushbu kasalliklarga shaxsga zarar etkazishi mumkin bo'lgan aniq sabablarni aniqlashga imkon beradi. O'smirlik - spirtli ichimliklar va boshqa giyohvand moddalarni iste'mol qilishni boshlash, tajriba o'tkazish va muntazam ravishda o'rnatish uchun hal qiluvchi davr. O'smirlik davridagi giyohvand moddalarni iste'mol qilish keyinchalik spirtli ichimliklar va giyohvand moddalarni iste'mol qilish muammolarini rivojlanishi uchun ma'lum xavf omilidir. Ushbu o'smirlarni giyohvand moddalarni iste'mol qilish kasalliklariga qarshi himoyasiz holga keltiradigan erta xavf omillari va jarayonini tushunish tegishli psixo-ijtimoiy aralashuvlar bilan oldini olish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish uchun juda muhimdir.

Jismoniy zo'ravonlik spirtli ichimliklarga qaramlikning zo'ravonligiga o'rtacha darajada bevosita ta'sir ko'rsatdi. Past darajadagi bilan solishtirganda, yuqori profillari yuqori ruhiy va moddalarni iste'mol qilish kasalliklari profilida bo'lish ehtimoli 4-9 baravar yuqori edi. Biroq, yuqori ko'p ishtirokchilarining uchdan bir qismidan ko'prog'i profillarida ham past edi.

Yuqori hissiy zo'ravonlik erkaklarda spirtli ichimliklarni suiiste'mol qilish bilan bog'liq edi. Ayollarda jiddiy jismoniy zo'ravonlik muammoli spirtli ichimliklarni iste'mol qilish uchun prognoz sifatida paydo bo'ldi. Past darajadagi sinfidagilar bilan solishtirganda, yuqori ko'p sinfidagi yosh kattalar spirtli ichimliklar bilan bog'liq muammolar va psixologik alomatlar haqida xabar berishdi.

Yana bir muhim umumiy muhit - bu spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishi bo'lgan odamlar o'rtasidagi ota-ona munosabatlari. Tadqiqotlar bolalarda o'zini tuta olmaslik, tajovuzkorlik va ota-onaning yoshlik davrida spirtli ichimliklarni muammoli iste'mol qilish xususiyatlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganib chiqdi. Tadqiqot bolalik davridagi tajovuzkorlik va noto'g'ri ota-onalarning yosh kattalardagi ichkilikbozlik darajasiga kuchli ta'sirini ko'rsatdi. Bundan tashqari, yuqori darajadagi tajovuzkorlik va past darajadagi ota-onalarning kombinatsiyasi erkaklarda muammoli ichimlik bilan bog'liq bo'lsa, ota-ona nazoratining pastligi va mehrning past darajasi ayollardagi muammoli ichimlik bilan bog'liq. Mehrsiz nazorat giyohvandlik va spirtli ichimliklarni suiiste'mol qiluvchilar orasida eng ko'p uchraydigan ota-ona munosabatlaridir. Ona-otaning g'amxo'rliги va haddan tashqari himoyasi o'ziga xos moddalarning boshlanishi va ishlatilishi bilan .

Erkak va ayollarda alkogol va giyohvand moddalarni iste'mol qilish buzilishi va boshqa psixiatrik kasalliklar uchun genning elementar tuzilishi va ekologik xavf omillari juda o'xshash. Genetik xavf omillari ichki va tashqi kasalliklarning ikkita keng guruhiga moyil bo'ladi. Giyohvand moddalarni iste'mol qilishning buzilishi o'ziga xos genetik xavflarga ega. Umumiy muhit xulq-atvor buzilishi va kattalar antisotsyal xatti-harakatlariga sezilarli ta'sir qiladi.

Atrof-muhit omillari genomning ekspressiyasiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan har qanday narsa, jumladan, bachadon ichidagi muhit, umumiy uy muhiti, ijtimoiy o'zaro ta'sirlar va tajribalarning turi va sifati. Atrof-muhit omillari hayot davomida, oldindan tug'ilishdan to o'lingacha bo'lgan gen ekspressiyasiga ta'sir qiladi. Insonning genlariga asoslanib, u muayyan atrof-muhit omiliga umuman munosabat bildirmasligi yoki atrof-muhit omili foydali yoki himoya qiluvchi yoki atrof-muhit omili zararli bo'lishi mumkin. Bu ta'sirlar inson hayotining turli davrlarida har xil bo'lishi mumkin, ya'ni go'daklik davrida zararli bo'lgan narsa keyingi bolalikda neytral bo'lishi va kattalar uchun himoya qilishi mumkin.

Ko'pgina oilalar shaxsiy tajribalar yoki atrof-muhit psixiatrik kasalliklarga hissa qo'shishi mumkinligini intuitiv tushunishadi. Misol uchun, qandaydir stressli hodisa ko'pincha tashvish, depressiya, maniya yoki psixoz epizodidan oldin sodir bo'ladi va ta'sirlangan odamlar va ularning oilalari tez-tez bu vaqtinchalik aloqani

sezadilar. Boshqa oilalar giyohvand moddalarni iste'mol qilish va psixiatrik simptomlarning paydo bo'lishi o'rtasidagi bog'liqlikni sezishi yoki psixiatrik buzilishning boshlanishida murakkab uy muhitini sezishi mumkin. Oilalar va klinitsyenlar tabiiy va to'g'ri ravishda psixiatrik kasalliklar uchun ekologik xavf omillariga yuqori darajada qiziqishadi. Nazariy jihatdan, bir nechta ekologik omillarni nazorat qilish va o'zgartirish mumkin va xavfni oshiruvchi va himoya qiluvchi ekologik omillar mavjud.

Agar xavf omillarini aniqlab, o'zgartira olsak, xavf ostida bo'lgan odamlarda psixiatrik kasallik va giyohvand moddalarni iste'mol qilish kasalliklari xavfini kamaytirish mumkin bo'ladi. Shizofreniya, stress, yaqin kishining o'limi, munosabatlarning uzilishi, baxtsiz hodisalar, moliyaviy yoki ish bilan bog'liq inqirozlar kabi hayotiy voqealar, albatta, psixiatrik kasalliklar, giyohvand moddalarni iste'mol qilish, ota-ona yoshi, akusherlik asoratlari, tug'ilish mavsumi, bosh jarohati, shahar tarbiyasi, immigratsiya, infektsiya, onalar ocharlik va boshqalar rivojlanishiga yordam beradi.

Tadqiqotda alkogol va boshqa moddalarni iste'mol qilish bilan bog'liq kasalliklar va birgalikda kasalliklarga chalingan odamlarning umumiy muhitlari ko'rib chiqildi, bu ruhiy salomatlik bo'yicha mutaxassislariga aholining zaif qatlamlariga klinik yordam ko'rsatishda umumiy muhit ta'sirini tushunishga yordam beradi.

Xulosa: Atrof-muhitning umumiy omillari, masalan, 18 yil ichida bolalik davridagi noxush tajribalar yoki bolalik travmasi, yangilik va sarguzashtga intilish, siklotimiya, zudlik bilan ehtiyojni qondirish spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishining rivojlanishiga yordam beradi. Ijobiy ota-onalikning pastligi bilan bog'liq. Umumiy muhitning ta'sirini tushunish va moslashtirilgan psixo-ijtimoiy aralashuvlarni ta'minlash xavfni kamaytiradi va spirtli ichimliklarni iste'mol qilish buzilishi rivojlanishining oldini oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

53. Dilshod ogli X. H., Homidzoda A. D. O'TKIR VIRUSLI NAFAS YOLLARI KASALLIKLARINING YURAKKA TASIRI //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 2. – C. 1-10.

54. Dilshod ogli X. H., Shuhrat o'g'li J. N. BESH YOSHGACHA BOLGAN BOLALARNING HAVO YO'LLARI KASALLIKLARINING LABORATORIYA TASHXISI //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 338-345.

55. Dilshod ogli X. H. et al. QON GURUHLARINI ANIQLASHNING ZAMONAVIY USULLARI //PEDAGOG. - 2024. - T. 7. - №. 12. - C. 99-105.
56. Maxira Y. et al. FIZIOLOGIYA FANI RIVOJLANISHI TIBBIYOTDAGI AHAMYATI. FIZIOLOGIYADA TADQIQOT USULLARI //PEDAGOG. - 2024. - T. 7. - №. 12. - C. 111-116.
57. Dilshod ogli X. H., Mirusmonovna M. N., Tojiddinovna J. M. QON QUYISHNING ZAMONAVIY USULLARI //JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH. - 2024. - T. 7. - №. 11. - C. 104-110.
58. Berdiyev O. V., Quysinboyeva M., Sattorova A. Telemeditsina Orqali Qalqonsimon Bez Kasalliklarini Boshqarish //Open Academia: Journal of Scholarly Research. - 2024. - T. 2. - №. 6. - C. 69-74.
59. Ogli X. H. D. et al. TELEMEDITSINANING PROFILAKTIK DAVOLANISHDA AHAMIYATI //Eurasian Journal of Academic Research. - 2024. - T. 4. - №. 4-2. - C. 66-70.
60. Normurotovich Q. M., Qizi G. M. K. GIPOTIROIDIZM VA YURAK ETISHMOVCHILIGI //Eurasian Journal of Academic Research. - 2024. - T. 4. - №. 5-3. - C. 14-19.
61. Xalilov H. D. et al. GIPERTIROIDIZM VA YURAK ETISHMOVCHILIGI //Research and Publications. - 2024. - T. 1. - №. 1. - C. 60-63.
62. Karabayev S. et al. SOG'LIQNI SAQLASHDA TELETIBBIYOT IMKONIYATLARI, XUSUSIYATLARI VA TO'SIQLARI //Евразийский журнал медицинских и естественных наук. - 2023. - Т. 3. - №. 2 Part 2. - С. 41-46.
63. Шадманова Н. К., Халилов Х. Д. НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ИНТЕРЕС ИЗУЧЕНИЯ ВЕГЕТАТИВНОЙ РЕГУЛЯЦИИ ДИЗАДАПТИВНЫХ РЕАКЦИЙ СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТОЙ СИСТЕМЫ //Евразийский журнал академических исследований. - 2023. - Т. 3. - №. 8. - С. 126-134.
64. MICROFLORA D. K. H. S. O. F. I. CHANGE EFFECT ON THE GLANDS //American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences (2993-2149). - 2023. - T. 1. - C. 81-83.
65. Dilshodovich K. H., Normurotovich K. M., Akromovich E. A. RELATIONSHIP BETWEEN THYROID DISEASE AND TYPE 2 DIABETES. - 2023.
66. Normurotovich Q. M. Dilshod ogli XH RODOPSIN G OQSILLARI FILOGENETIK TAHLIL //Journal of new century innovations. - 2023. - T. 43. - №. 2. - C. 178-183.
67. Normurotovich Q. M. Uktam ogli TF, Kurbanovna SN Covid-19 Davrida Sogliqni Saqlashda Telemeditsina //Journal of Science in Medicine and Life. - 2024. - T. 2. - №. 3. - C. 114-118.

68. Асрарова Н. М. и др. РОЛЬ ГЕМАТОЛОГИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА У ПАЦИЕНТОВ С МИЕЛОМНОЙ БОЛЕЗНЬЮ. – 2024.
69. Собирова Д. Р., Усманов Р. Д., Ахмедова Д. Б. МОНИТОРИНГ УРОВНЯ ГЛИКИРОВАННОГО ГЕМОГЛОБИНА И ГЛЮКОЗЫ КАК ВАЖНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРИ ЛЕЧЕНИИ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДИАБЕТА. – 2024.
70. Ахмедова Д., Абидова М. Патология почек при орфанных заболеваниях у детей //Педиатрия. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 363-365.
71. Akhmedova D., Mahmudova M. Features of structural and functional changes of the heart in patients with coronary heart disease and diabetes mellitus //Atherosclerosis. – 2023. – Т. 379. – С. S141.
72. Akhmedova D., Azimova S. Comparative assessment of the spread of respiratory diseases of occupational etiology in regions with a highly developed mining industry //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 420. – С. 05013.
73. Saydalikhodjaeva S. et al. The anthropometric indicators' changes of patients after COVID-19 //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 420. – С. 05012.
74. Sayfutdinova Z. et al. ROLE OF DOMESTIC AMINO ACID BLOOD SUBSTITUTE ON METABOLIC DISORDERS AND ENDOGENOUS INTOXICATION IN EXPERIMENTAL TOXIC HEPATITIS. – 2024.
75. Melibaeva Kh.S, Kurbanova Z.Ch, Akhmedova D.B, Sayfutdinova Z.A, & Safarova Gulasal. (2024). RECLINICAL AND LABORATORY FEATURES OF HEMOSTASIS DISORDERS IN PATIENTS WITH RHEUMATOID ARTHRITIS. *World Bulletin of Public Health*, 34, 110-112.
76. Khalilov Hikmatulla Dilshod o'g'li, Islambayeva Aziza Aybek qizi, Kadirova Madina Zafar qizi, and Ismatullayeva Hamida Oybek qizi. "Laboratory Diagnosis of Respiratory Tract Infections in Children". *American Journal of Pediatric Medicine and Health Sciences* (2993-2149), vol. 3, no. 1, Jan. 2025, pp. 231-5,
77. Xalilov N. A. et al. COVID-19 INFEKSIYASI O'TKAZGAN BEMORLARDA BRONXIAL ASTMA KASALLIGI KECHISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI //ZAMONAVIY TA'LIMDA FAN VA INNOVATSION TADQIQOTLAR JURNALI. – 2024. – Т. 2. – №. 8. – С. 39-46.
78. Normurotovich Q. M. Sodiq ogli BS COVID-19 BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA YURAK-QON TOMIR TIZIMIDA ASORATLAR KELIB CHIQISHI SABABLARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – Т. 34. – №. 3. – С. 62-66.